

Ye'cüc ve Me'cüc Kelimelerinin Etimolojisine Dair

YASİN MERAL

Ankara Üniv. İlahiyat Fakültesi

yasinmeral1979@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5794-721X>

Ye'cüc ve Me'cüc, ahir zamanda ortaya çıkarak yeryüzünü fesada uğratacak kavimler olarak Kur'an'da, Tanah'ta ve Yeni Ahit'te karşımıza çıkmaktadır. Üç farklı dinin kutsal metinlerinde de yer alan ve üzerine çokça eser yazılmış olan bu konunun son yıllarda Ortadoğu'nun savaş ve kaos ortamına paralel olarak daha fazla ilgi çekmeye başladığı görülmektedir. Bu konu sadece Türkiye'de değil İsrail ve Amerika gibi Ortadoğudaki gelişmelere aktif olarak müdahil olan devletlerdeki sosyal medya mecralarında da yoğun bir şekilde işlenmektedir. Bunlar arasında özellikle Ye'cüc ve Me'cüc'un hangi devletler olacağına dair spekülasyonlar en fazla yorum yapılan konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra konunun akademik ilgiyi de hak ettiği muhakkaktır. Bu çalışmada Ye'cüc ve Me'cüc kelimeleri Yahudi ve Hıristiyan geleneğindeki anlatımlar ışığında etimolojileri üzerinden değerlendirilmeye çalışılacaktır.¹

Ye'cüc ve Me'cüc kelimeleri Kur'an'da biri 18/el-Kehf suresi 94. ayet, diğeri de 21/el-Enbiyâ' suresi 96. ayet olmak üzere iki defa geçmektedir. Bu iki kelime Kur'an'da başka bir yerde zikredilmemektedir. 18/el-Kehf sureesindeki Ye'cüc ve Me'cüc kelimeleri, Zülkarneyn kıssası içerisinde yer almaktadır. Buna göre Allah'ın kendisine güç ve kudret verdiği bir komutan olan Zülkarneyn, önce güneşin battığı bir beldeye, sonra da güneşin doğduğu bir beldeye² varmış ve oralarda farklı kavimlerle karşılaşmıştır. Bunlar-

¹ Yayına hazırlamakta olduğumuz *Gog ve Magog: Yahudilikte Ahir Zaman İnanışları* başlıklı kitabımızda Ye'cüc ve Me'cüc ve diğeri ahir zaman inanışları geniş bir şekilde ele alındığından burada sadece kelimelerin etimolojisi ve bu etimoloji üzerinden Ye'cüc ve Me'cüc'un temsil ettiği misyon üzerinde durulacaktır.

² Güneşin doğduğu ve battığı belde ifadesi genellikle Batı'nın ve Doğu'nun uç kısımları şeklinde anlaşılmıştır. Bu ifadeler mecaz olarak da güneşin uzun süre batmadığı ya da uzun süre doğmadığı yerler olarak düşünülmektedir.

dan sonra Zülkarneyn, üçüncü kez yola koyulmuş ve iki sed arasında bir yere varmıştır. Kissanın bundan sonraki kısmı mealen şu şekildedir:³

Nihayet iki sed (iki dağ) arasında bir yere vardığında, buranın öteki tarafında neredeyse hiç söz dinlemeyen bir halkla karşılaştı. Dağın beri tarafındaki insanlar dediler ki “Ey Zülkarneyn! Ye’cüc ve Me’cüc memlekette bozgunculuk yapıyor, sana istediğin bedeli ödesek de sen bizimle onların arasına bir sed inşa etsen?” Zülkarneyn, “Rabbimin bana verdiği imkânlar sizin verecekelinizden daha iyidir. Siz bana gücünüzle yardımcı olun, onlarla sizin aranızda sağlam bir sed yapayım. Bana demir külçelerini getirin” dedi. Demirlerle iki dağın arası dolunca, Zülkarneyn “körükleyin” dedi ve demirler eriyip akkor haline gelince, bana erimiş bakır getirin, üzerine dökeyim” dedi. Bundan sonra Ye’cüc ve Me’cüc ne seddi delebildiler ne de aşabildiler. Zülkarneyn, şöyle dedi: “Bu rabbimin bir lütfudur. Rabbimin vaadi gelince onu yerle bir eder. Rabbimin vaadi gerçektir.”⁴

Ye’cüc ve Me’cüc’un zikredildiği bir diğer ayet olan 21/el-Enbiyâ’ suresi 96. ayette ise Ye’cüc ve Me’cüc’un önü açılıp (sedlerinin yıkılıp) dört bir taraftan akın akın yayılacakları ifade edilmektedir.⁵ Gerek 18/el-Kehf suresi 98. ayette seddin Allah tarafından yerle bir edileceğinin bildirilmesi gerekse 21/el-Enbiyâ’ suresi 96. ayetin içeriği, Ye’cüc ve Me’cüc’un ahir zamana yönelik bir özelliğine işaret etmektedir.⁶

Ye’cüc ve Me’cüc, Yahudi kutsal kitabı Tanah’ta Gog ve Magog isimlendirmeleriyle karşımıza çıkmaktadır. Hezekiel Kitabı’nda yer alan anlatıma göre Gog ve Magog, ahir zamanda İsrailoğullarına saldıracak ve Tanrı’nın müdahalesiyle yok edilecektir. Hezekiel Kitabı’ndaki anlatım peygamber Hezekiel’in ağzından şu şekilde aktarılmaktadır:⁷

³ Ayetlere anlam verirken büyük ölçüde Abdulkadir Şener-Cemal Sofuoğlu-Mustafa Yıldırım tarafından hazırlanan meal esas alınmıştır. Bkz. Abdulkadir Şener-Cemal Sofuoğlu-Mustafa Yıldırım, *Yüce Kur’an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli* (İzmir: Tibyan Yayıncılık ve Matbaacılık, 2016).

⁴ 18/el-Kehf:93-98.

⁵ Kanaatimizce 21/el-Enbiyâ’ suresi 95. ayet de Ye’cüc ve Me’cüc ile ilgili olup 96 ve 97. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buna göre 95-97. ayetlerin tefsiri meali şu şekilde olmalıdır: “Helak edip tarih sahnesinden sildiğimiz bir kavmin tekrar tarih sahnesine çıkıp bozgunculuk yapması mümkün değildir. [Fakat Ye’cüc ve Me’cüc bundan istisnadır.] Ye’cüc ve Me’cüc, salıverilerek dört bir taraftan akın akın yayıldıklarında ve böylece gerçek vaad yaklaştığında kâfirlerin gözleri fal taşı gibi açılacak ve ‘Yazıklar olsun bize, bunun başımıza geleceğini akıl edememişiz ve kendimize zulmetmişiz!’ diyecekler.”

⁶ Genel bilgi için bkz. İlyas Çelebi, “Ye’cüc ve Me’cüc,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.43, ss.373-375.

⁷ Peygamber Hezekiel yaklaşık MÖ 622 yılında Kudüs’te doğmuş ve MÖ 570 yılı civarında Babil’de sürgünde vefat etmiştir. Hezekiel, Nebukadnatsar’ın MÖ 597 yılında Kudüs’ü ilk kuşatması sırasında esir edilip Babil’e sürgün edilenler arasındadır.

Rab bana şöyle seslendi: İnsanoğlu, yüzünü Magog ülkesinden Roş'un, Meşek'in, Tuval'in önderi⁸ Gog'a çevir, ona karşı peygamberlik et! De ki, Rab Yahve şöyle diyor: Ey Roş'un, Meşek'in, Tuval'in önderi Gog, sana karşıyım. Seni geldiğin yoldan geri çevirecek, çenelerine çengel takacağım. Seni ve bütün ordunu, atları, tam donanmış atları, küçük büyük kalkanlı, hepsi kılıç kullanan büyük kalabalığı dışarıya sürükleyeceğim. Onlarla birlikte hepsi kalkanlı, miğferli Persliler'i, Kûşlular'ı, Pûtlular'ı, Gomer'in bütün ordusunu, uzak kuzeydeki Beyttogarma'nın bütün ordusunu ve yanındaki birçok ulusu da sürükleyeceğim. Hazır ol! Çevrende toplanmış büyük kalabalıkla birlikte hazırlan. Onları sen gözeteceksin. Uzun zaman sonra savaşa çağrılacaksın. Gelecek yıllarda, halkı birçok ulustan uzun zamandır ıssız kalmış İsrail dağlarında toplanmış, savaştan rahata kavuşmuş bir ülkeye saldıracaksın.⁹

Pasajın devamında da Tanrı'nın, gücünü ve kudretini bütün dünyaya gösterecek şekilde Gog ve ordusunu nasıl yok ettiği anlatılmaktadır. Burada dikkat çeken husus, Gog ve ordusunun İsrailoğulları tarafından değil doğrudan Tanrı tarafından yok edilmesidir.

Gog ismi Tanah'ta I. Tarihler 5:4'te şu şekilde geçmektedir: "Yoel'in soyu: Şemaya Yoel'in, Gog Şemaya'nın, Şimi Gog'un, Mika Şimi'nin, Reaya Mika'nın, Baal Reaya'nın, Beera Baal'ın oğluydu." Bu isimler metinde Hz. Yakup'un oğlu Reuven'in soyu olarak aktarılmaktadır. Burada geçen Gog ismiyle ahir zamanda İsrail'e saldıracak Gog arasında bir ilişki olmadığı ve sadece ses benzerliği olduğu açıktır.¹⁰ Gog ismi bunun dışında Hezekiel Kitabı 38. ve 39. bölümde on defa zikredilmektedir. Magog ismi ise ilk olarak Tekvin 10:2'de geçmektedir. Burada Hz. Nuh'un oğullarının şeceresi anlatılırken "Yafet'in oğulları: Gomer, Magog, Meday, Yavan, Tuval, Meşek, Tiras" ifadelerine yer verilmektedir. Buradaki bilgi aynı şekliyle I. Tarihler 1:5'te tekrar edilmektedir. Hezekiel Kitabı'nda da Magog ismi 38:2 ve 39:6 olmak üzere iki defa zikredilmektedir. Gog ve Magog isimlerinin aynı cümlelerin içerisinde zikredildiği tek yer ise Hezekiel Kitabı 38:2'deki "İnsanoğlu, yüzünü Magog ülkesinden Roş'un, Meşek'in, Tuval'in önderi Gog'a çevir, ona karşı peygamberlik et!" cümlesidir. İbranice metinde ilgili ifade Gog ve Magog (*Gog u-Magog*) olarak değil *Gog erets ha-Magog* (Magog ülkesinden

⁸ Bu ifade "Meşek ve Tuval'in baş önderi" şeklinde de anlaşılabilir. Aynı ifade 38:3; 39:1'de de geçmektedir.

⁹ Hezekiel, 38:1-8.

¹⁰ William A. Tooman, *Gog of Magog* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2011), s.140; Yehiel Zvi Moskowitz, *Sefer Yehezkel* (Kudüs: Mosad Rav Kook, 1985), s.303; Sverre Bøe, *Gog and Magog* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2001), ss.49-50.

Gog) şeklinde yer almaktadır. Bununla birlikte Yahudi dinî literatürü Gog ve Magog isimlerini Kur'an'daki kullanımla uyumlu bir biçimde Gog ve Magog (*Gog u-Magog*) şeklinde kullanmaktadır.

Gog ve Magog kelimeleri, Yeni Ahit'in Vahiy Kitabı'nda da Kur'an'daki "Ye'cüc ve Me'cüc" şeklindeki kullanıma paralel bir şekilde "Gog ve Magog" olarak bir arada zikredilmektedir. Buradaki anlatıma göre bir melek, şeytanı bin yıllık bir süre için dipsiz derinliklere atarak hapsetmiş ve bulunduğu yerin girişini mühürlemiştir. Bin yıl tamamlanınca şeytan, atıldığı zindandan serbest bırakılacaktır. Bundan sonra şeytan yeryüzünün dört bir tarafındaki ulusları, Gog'la Magog'u¹¹ saptırmak ve savaştırmak için bir araya toplayacaktır. Toplananların sayısı denizin kum taneleri kadar çok olacaktır.¹² "Yeryüzünün dört bir tarafındaki ulusları, Gog'la Magog'u" ifadesinden Gog ve Magog'un şeytanın etrafında toplanan yeryüzünün bütün ulusları için kullanılan bir isimlendirme olduğu görülmektedir.

Ye'cüc ve Me'cüc/Gog ve Magog Kelimelerinin Etimolojileri

Kur'an'da, Tanah'ta ve Yeni Ahit'te Ye'cüc ve Me'cüc/Gog ve Magog şeklinde geçen isimlerin etimolojileri ve kalıpları bu gruplar hakkında bize bir fikir vermektedir. Öncelikle Arap dilbilimciler arasında Ye'cüc ve Me'cüc'un Arapça kökene ait olup olmadığı noktasında farklı görüşler mevcuttur.¹³ Birtakım dilbilimciler, bu kelimelerin *e-c-c* kök harflerinden geldiğini iddia etmektedirler. *E-c-c* fiil kökü; "tutuşmak, alev almak, ateş yakmak, yanmak, hızlı koşmak, tuzluluktan ötürü yakıcı ve acı olmak" gibi anlamlara gelmektedir. Buna ilaveten *e-c-c* kök harfleri, "ateşin sesi ve hisirtisi, ateşin şiddeti, karışıklık, kaos" gibi anlamlarda da kullanılmaktadır. Kelimeler bu kök harflerine hamledildiklerinde, hemze kelimenin kökünden olup söz konusu kelimeler *yef'ül* ve *mef'ül* vezninde kabul edilmektedirler.¹⁴ Er-Râğib el-İşfehâni (ö.V/XI. yüzyılın başları?), Ye'cüc ve Me'cüc kelimeleri için "Aşırı kargaşa içinde, çalkantılı olmalarından dolayı, sağa sola oynayan ateşe ve

¹¹ Kitab-ı Mukaddes Şirketi tarafından yapılan Türkçe İncil çevirilerinde bu ifade önceki çevirilerde "Ye'cüc ve Me'cüc" veya "Yecüc ve Mecüc" diye tercüme edilirken son dönemlerde yapılan çevirilerde Gog ve Magog kelimeleri tercih edilmektedir.

¹² Vahiy Kitabı, 20:7-8.

¹³ Mevhüb b. Ahmed el-Cevâlikî, *el-Mu'arreb mine'l-Kelâmi'l-'Acemî 'alâ Hurûfi'l-Mu'cem*, tah. F. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1990), ss.647-648; Şihâbuddîn el-Ĥafâcî, *Şifâ'u'l-Galîl fimâ fî Kelâmi'l-Mu'arreb mine'd-Daĥîl* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1998), s.318; Antakyalı Mustafa Remzi, *Nüfûzu'l-Lisân ve 'Ukûdü'l-Hisân*, tah. Mehmet Yavuz (İstanbul: Çantay Kitabevi, 2001), s.551.

¹⁴ Bkz. el-Cevâlikî, *el-Mu'arreb*, s.648; İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Şadır, 2000), c.2, ss.206-207; Muĥammed Murtaĥâ ez-Zebîdî, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, tah. Muştafâ Ĥicâzî (Kuveyt: Maţba'atu Ĥükümeti'l-Kuveyt, 1969), c.5, ss.397-401; Edward William Lane, *An Arabic-English Lexicon* (Beyrut: Librarie du Liban, 1968), c.1, ss.22-23.

dalgalı sulara benzetilmişlerdir” şeklinde bir açıklama yapmaktadır.¹⁵ Bu kök anlamları çerçevesinde acı, tuzlu ve yakıcı su için Kur'an'da *milh^{un} ucâc^{un}* ifadesine yer verilmektedir.¹⁶ Kelimelerin kökeniyle ilgili diğer ana görüş de “yayılmak, atmak, etrafa dağılmak” anlamındaki *y-c-c* ve *m-c-c* kök harflerinden türediği şeklindedir. Bu durumda söz konusu kelimeler *fâ'ül* vezninde *yâcüc* ve *mâcüc* şeklinde çekimsiz olarak okunurlar.¹⁷ Ye'cüc ve Me'cüc kelimeleri, ayrıca Yâcüc ve Mâcüc, Âcüc ve Me'cüc, Âcüc ve Mâcüc ve yine Ye'cüc kelimesi Yemcüc şeklinde okunmuştur.¹⁸

Ye'cüc ve Me'cüc'un Arapça dışında bir dilden geçtiğini düşünenler farklı iddialar ortaya atmışlardır. Bazı araştırmacılar Ye'cüc-Me'cüc ifadelerinin İbranicedeki Gog-Magog'un Arapçalaşmış şekli olduğunu veya yabancı dilden geldiğini belirtmişlerdir. Arthur Jeffery (ö.1959), Şâbi'îlikteki Hag ve Mag isimli şeytani varlıkların Ye'cüc ve Me'cüc kelimelerinin kökeni olabileceğine dair iddiaları¹⁹ eleştirmektedir. Ona göre bu kelimelerin Kur'an'a kaynaklık etmesinden Şâbi'îlerin bu kavramları Kur'an'dan almaları daha muhtemeldir.²⁰ Musa Carullah (ö.1949), kelimenin Türkçedeki “gök” kelimesiyle ilgili olabileceğini iddia etse de²¹ son kanaati bu kelimelerin Yunanca olduğudur. Ona göre Ye'cüc *theogos*, Me'cüc da *demagog* kelimesinden gelmektedir. O, *theogos* kelimesini “ilahları da özünün ğaradları yolunda sevk etmek hevalarına mübtela, müstekbir, cebbar, müddei, müfsid”, *demagog* kelimesini de “özünün ğaradı, nefsanî maslahatı, şahsî hevası yolunda halkları sevk edici efe” şeklinde açıklamaktadır.²²

Yahudi kutsal kitabında kullanılan Gog ve Magog kelimelerinin etimolojik anlamları da Ye'cüc ve Me'cüc'un etimolojik anlamlarıyla benzerdir. Modern dönem sözlük ve ansiklopedilerin kahir ekseriyeti Gog ve Magog kelimelerinin Sami kökenli olduğunda hemfikir gibidir. Akatça, Aramice, Feni-kece, Asurca ve İbranice gibi Sami dillerde *agagu* ve *agag* kökü; “yanmak,

¹⁵ Râgıb el-İsfehâni, *Müfredât: Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, terc. Yusuf Türker (İstanbul: Pınar Yayınları, 2016), s.113.

¹⁶ 25/el-Furkân:53.

¹⁷ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, c.2, s.207; ez-Zebîdî, *Tâcu'l-'Arûs*, c.5, s.400; Lane, *An Arabic-English Lexicon*, c.1, s.23.

¹⁸ Abdullaîf el-Haîb, *Mu'cemu'l-Kırâât* (Dimeşk: Dâru Sa'duddîn, 2002), c.5, ss.299-301.

¹⁹ Josef Horowitz, “Jewish Proper Names and Derivatives in the Koran,” *Hebrew Union College Annual* 2 (1925), s.163.

²⁰ Arthur Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur'ân* (Leiden: Brill, 2007), s.289.

²¹ Musa Carullah, *Kur'ân-ı Kerîm Âyet-i Kerîmeleriniñ Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc* (Berlin, 1933), s.11; Musa Carullah, “Kur'ân-ı Kerîm Âyetlerinin Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc,” sadeleştiren: Nur Ahmet Kurban, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2:4 (2013), s.260.

²² Carullah, *Kur'ân-ı Kerîm Âyet-i Kerîmeleriniñ Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc*, s.32; Carullah, “Kur'ân-ı Kerîm Âyetlerinin Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc,” s.277.

kızmak, tutuşmak, alevlenmek, ateşlenmek, köpürmek” gibi anlamlara gelmektedir.²³ Bazı dilbilimciler de kelimenin kökenini Sümerce *gug* (karanlık) kelimesiyle açıklarken²⁴ bu öneri pek çok yönden tenkide uğramıştır.²⁵

Kilise babalarından Augustine (ö.430), Gog kelimesinin kökenini İbrani- ce çatı anlamına gelen *gag* ile açıklamaktadır. O, bu konuda iki farklı yorum yapmaktadır. Bu yorumlardan ilkinde göre, bin yıllık bir süre için şeytanın atıldığı dipsiz derinlikler²⁶ şerrin toplandığı bir çatıya/mekâna işaret etmektedir. Buradaki “çatı”nın (Gog’un), şeytanın içinde ikamet ettiği milletler olduğunu ifade eden Augustin, bu çatının/milletlerin içinden ortaya çıkacak olan şeytani da Magog (“çatı”dan) olarak nitelemektedir. Augustin’in diğer yorumu ise çatının, içinde olan şeyleri gizleme ve saklama özelliğiyle ilgilidir. Augustine, burada şeytani varlıkların bir çatı altında hapsedilmiş haldeki isimlerinin Gog, bu çatının yıkılması sonucu dışarı çıktıklarında ise adlarının Magog olduğunu belirtmektedir.²⁷ Bu durumda Gog ve Magog isimleri aynı varlık türünün hapis halini (çatı altındakiler=Gog) ve hapisten çıkış halini (çatıdan çıkanlar=Magog) ifade etmek için kullanılmaktadır. Augustine’nin bu yorumu Ye’cüc ve Me’cüc’un bir sedle hapsedilmesini ve seddin yıkılarak ahir zamanda etrafa yayılmalarını çağrıştırmaktadır.

Magog isminin başındaki *mem* (Arapça *mīm*) harfini kelimenin kökünden kabul edenler (tıpkı Me’cüc için *m-c-c* kök harflerini önerenler gibi) Asurca “germek, gerginleştirmek, sıkıştırmak, sertçe yaymak” gibi anlamlara gelen *magāgu* kelimesini öne sürmektedirler.²⁸ Fakat bu görüş zayıf bulunmaktadır. Magog kelimesinin, Mezopotamya sakinleri tarafından “kuzey barbarları” anlamında kullanılan *manda* kelimesinin bozulmuş hali olduğu

²³ *The Assyrian Dictionary*, “agāgu,” c.1, s.139; Duane Christensen, “Agag,” *The Anchor Bible Dictionary* (New York: Doubleday Publishing, 1992), c.1, s.88; Walter Baumgartner, *Hebraisches und aramaisches Lexikon zum Alten Testament* (Leiden: Brill, 1967), s.10; Emily Wagner, *Proper Names of the Old Testament* (Leipzig: William & Norgate, 1859), s.9; B. Davidson, *The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon* (Londra: Samuel Bagster and Sons Limited, 1848), s.6; Samuel Barnum (ed.), *Smith’s Comprehensive Dictionary of the Bible* (New York: Appleton and Company, 1890), s.17; Gesenius, *Hebrew and Chaldee Lexicon*, terc. Samuel Tregelles (Michigan: Eerdmans Publishing Company, 1950), s.10.

²⁴ Benedikt Otzen, “Gog,” *Theological Dictionary of the Old Testament*, terc. John Willis (Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1983), c.2, ss.421-422; Mitchell G. Reddish, “Gog and Magog,” *The Anchor Bible Dictionary* (New York: Doubleday Publishing, 1992), c.2, s.1056.

²⁵ Bkz. J. Lust, “Gog,” Karel van der Toorn, Bob Becking, Pieter Willem van der Horst (ed.), *Dictionary of Deities and Demons in the Bible* (Leiden: Brill, 1999) içinde, s.373; Wotterbeck, “Gog,” c.2, s.422.

²⁶ Vahiy Kitabı, 20:1.

²⁷ Augustine, *The City of God*, 20:11 [Saint Augustine, *The City of God: Books XVII-XXII*, terc. Gerald G. Walsh ve Daniel J. Honan (Washington, D.C.: Catholic University of America Press, 2010), s.282].

²⁸ *The Assyrian Dictionary*, “magāgu,” c.10/1, s.28.

da iddia edilmiştir.²⁹ Fakat bu iddia da araştırmacılar tarafından dikkate alınmamaktadır.

Her ne kadar Gog ve Magog kelimelerinin bir fiilden türediği iddia edilse de Batılı araştırmacılar Gog kelimesinin özel isim olma ihtimali üzerinden de tahminlerde bulunmuşlardır. Bu çerçevede Gog ismiyle kastedilen kişinin Lidya kralı Gigis (Gyges, hük. MÖ. 680-652) olabileceği iddia edilmiştir.³⁰ Gigis'in Akatça Gugu olarak isimlendirildiği dikkate alındığında Magog isminin Akatça, "Gaga/Gugu ülkesi" anlamına gelen *matGaga/matGugu* kelimesinden geldiği öne sürülerek bu iddia desteklenmeye çalışılmıştır.³¹ Fakat Gigis'in hem Gog ve Magog anlatımını yapan Hezekiel'den önce yaşaması hem de dönemin Lidyalılarının, İsrailoğulları için güvenlik tehdidi oluşturmaması gibi hususlar düşünüldüğünde bu ilişkilendirmenin ses benzerliğinden öte bir anlamı olmadığı açıktır.

Ye'cüc (Gog), Kral, Lider ve Komutan; Me'cüc (Magog), Ye'cüc'un Emrindeki Ordu

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Hezekiel Kitabı'nda "Magog ülkesinden Roş'un, Meşek'in, Tuval'ın önderi Gog"³² şeklinde bir ifade kullanılmakta ve Gog'un önder/kral vasfı özel olarak vurgulanmaktadır. Ünlü Tevrat tefsircisi Rabbi Şlomo Yitshaki (Raşi, ö.1105) buradaki Gog ve Magog kelimelerini "Gog, kralın adı; Magog da yönettiği halkın adıdır" şeklinde açıklamaktadır.³³ Bir başka Tevrat tefsircisi Rabbi David Kimhi (ö.1235), Gog'u kral; Magog'u da yine Gog'un emrinde olan Meşek ve Tuval topluluklarının kralı olarak izah etmektedir.³⁴ Benzer açıklamalar diğer önemli Tevrat tefsircile-

²⁹ William F. Albright, "Contributions to Biblical Archaeology and Philology," *Journal of Biblical Literature* 43 (1924), s.383.

³⁰ Bøe, *Gog and Magog*, ss.91-93; Wotterbeck, "Gog," c.2, ss.421-422; Haim Beinart, "Gog," Moşe David Cassuto (ed.) *Entsiklopedyah Mikra'it* (Kudüs: Mosad Bialik, 1954) içinde, c.4, s.449; Katheryn Pfisterer Darr, "The Book of Ezekiel," Leander E. Keck (ed.), *The New Interpreter's Bible* (Nashville: Abingdon Press, 2001) içinde, c.6, s.1515; Rimon Kasher, *Yehezkel* (Telaviv: Am Oved Publishers, 2004), s.735; Henry McKeating, *Ezekiel* (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1993), s.115; *The Encyclopedia Judaica*, "Gog and Magog," c.7, s.683; Walther Zimmerli, *Ezekiel 2*, terc. James D. Martin (Philadelphia: Fortress Press, 1983), s.301; Paul Joyce, *Ezekiel: A Commentary* (Londra: T&T Clark International, 2009), s.522.

³¹ Beinart, "Gog," *Entsiklopedyah Mikra'it*, c.4, s.449; *The Eerdmans Bible Dictionary*, "Gog," s.429; Wotterbeck, "Gog," c.2, s.421; A. H. Sayce, "The Tenth Chapter of Genesis," *Journal Biblical Literature* 44 (1925), s.194.

³² Hezekiel, 38:2.

³³ Raşi, Hezekiel, 38:2 ("Yehezkel," *Mikra'ot Gedolot 'Haketer': a revised and augmented scientific edition based on the Aleppo Codex and early medieval Mss. Joshua-Judges [in Hebrew]*, Menachem Cohen (ed.), Ramat-Gan: Bar-Ilan University Press, 2013, s.248).

³⁴ Rabbi David Kimhi, Hezekiel, 38:2 ("Yehezkel," *Mikra'ot Gedolot 'Haketer'*, s.248).

rinden Rabbi Yosef Kara (ö.1135) ve Rabbi Menahem ben Şim'on'un (12.yy.) tefsirlerinde de görülmektedir.³⁵

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki tarihte Ye'cüc ve Me'cüc adıyla bilinen herhangi bir kavim yoktur. Bu konuda Carullah'ın zihninin çok net olduğu ve bunu "Gog ve Magog yahut Ye'cüc ve Me'cüc namıyla yeryüzünde hiçbir vakit hiçbir halk, hiçbir cins, hiçbir millet, hiçbir devlet bulunmamıştır" diyerek ifade ettiği görülmektedir. Bundan hareketle de Carullah, haklı olarak ısrarla bu kelimelerin isim değil sıfat oluşları üzerinde durmaktadır.³⁶ Söz konusu kelimelerin etimolojileri ve kullanıldığı formlar/vezinler dikkate alındığında bize önemli bir fikir verdiği görülmektedir. Bu da Ye'cüc'un/Gog'un aktif-fâ'il formunda, Me'cüc'un/Magog'un edilgen-mef'ul formunda gelmesidir. Her ne kadar İslam kaynaklarında Ye'cüc ve Me'cüc'un farklı fonksiyonu olan gruplar olacağına dair net bir ifadeye rastlayamasak da Hezekiel Kitabı'ndaki anlatım başta olmak üzere Yahudi kaynakları ışığında Ye'cüc'un/Gog'un bir kral ve önder, Me'cüc'un/Magog'un da bir halk ya da belde için kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Carullah, bu ayrıntıyı iyi fark ederek "Büyük İskender³⁷ o zamana göre, Ye'cüc, kuvvetli askeri ise elbette Me'cüc'dür"³⁸ ifadeleriyle bu ayrıma dikkat çekmektedir. Ye'cüc-Me'cüc'un farklı rollerine John Ronald Reuel Tolkien'in (ö.1973) *The Lord of the Rings [Yüzüklerin Efendisi]* romanı da çok güzel bir örneklik teşkil etmektedir. Bu romandaki karakterlerden Sauron ve Saruman, Ye'cüc'u; Orklar ve Uruk-hai'lar ise Me'cüc'u temsil etmektedirler. Ye'cüc/Gog, emir-komuta merkezini ve planları organize etmekle, Me'cüc/Magog da bunları sahada savaşarak uygulamakla görevli olduğu için Ye'cüc'un Me'cüc'a göre sayıca daha az olduğu söylenebilir. Me'cüc'un edilgen ve yönetilen özelliği dikkate alındığında yapay zekâlı robotların da günümüzde ideal Me'cüc adayları (ilerde belki ideal Ye'cüc adayları?) olabileceği gözden ırak tutulmamalıdır. Bu çerçevede 18/el-Kehf suresi 94. ayeteki "... inne Ye'cuce ve Me'cuce mufsidüne fi'l-arđ ..." ayetindeki *mufsidün*

³⁵ Rabbi Yosef Kara, Hezekiel, 38:2 ("Yehezkel," *Mikra'ot Gedolot 'Haketer'*, s.249); Rabbi Menahem ben Şim'on, Hezekiel, 38:2 ("Yehezkel," *Mikra'ot Gedolot 'Haketer'*, s.249).

³⁶ Carullah, *Qur'an-ı Kerim Âyet-i Kerîmeleriniñ Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc*, s.4,18; Carullah, "Kur'an-ı Kerim Âyetlerinin Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc," ss.254, 266.

³⁷ Her ne kadar İslam kaynaklarında Zülkarneyn, sıklıkla İskender ile özdeşleştirilse de Musa Carullah, çok isabetli bir değerlendirmeye, tevhid esasına hâlel getireceği için İskender'in Zülkarneyn olamayacağını, olsa olsa Ye'cüc olacağını ifade etmektedir. Bkz. Carullah, *Qur'an-ı Kerim Âyet-i Kerîmeleriniñ Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc*, ss.19-20; Carullah, "Kur'an-ı Kerim Âyetlerinin Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc," ss.266-267.

³⁸ Carullah, *Qur'an-ı Kerim Âyet-i Kerîmeleriniñ Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc*, s.33; Carullah, "Kur'an-ı Kerim Âyetlerinin Mu'ciz İfadelerine Göre Ye'cüc," s.279.

kelimesi Ye'cüc ve Me'cüc kelimelerinin en yalın haliyle tercümesi/tefsiri gibidir. Etimolojilerindeki ateşle ilişkili anlamlar ise hem şeytanın hammaddesine hem de misyonuna işaret olarak düşünülebilir.

Abstract

On the Etymology of the Words Ya'jūj and Ma'jūj

The words Ya'jūj and Ma'jūj/Gog and Magog appear in the Qur'an, Hebrew Bible and the New Testament. Although this group is generally understood to be a single structure in the Islamic tradition, it is clear that the roles of Ya'jūj and Ma'jūj/Gog and Magog are different. When we look at the form of the words Ya'jūj/Gog, we see that they are in active form while the words Ma'jūj/Magog are in passive form. Hence Gog, as clearly stated in the Book of Hezekiel, should be the commander and leader, and thus Ma'jūj/Magog must be understood as the soldiers under the command of Gog. Again, considering the fire related meanings in their etymology, Ya'jūj and Ma'jūj/Gog and Magog can be evaluated as representatives of Satan.

